مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

نویسنده: نوروز حمید ۲۰۲۶/۱۰/۳۱

"روز رفرماسیون" یا روز اصلاحات مذهبی

نوروز حمید

امروز در آلمان "روز رفرماسیون" یا روز اصلاحات مذهبی است، سالروز جنبشی که با مارتین لوتر آغاز شد و در کنار رنسانس، مسیر تاریخ اروپا را تغییر داد و چهره این قاره را برای همیشه دگرگون کرد.

این تحول بزرگ تاریخی، از دیرباز برای بخشی از روشنفکران مسلمان، چه در گذشته و چه امروز، الهام بخش و جذاب بوده است. آنان کوشیده اند با نگاهی به تجربه اصلاح دینی در اروپا، راهی برای نواندیشی و اصلاح دینی در جهان اسلام پیدا کنند.

اما آیا می توان تجربه مسیحیت و اروپا را بی کم و کاست به اسلام و جوامع اسلامی تعمیم داد؟ برای پاسخ به این پرسش و فهم نسبت اسلام با سیاست و ضرورت جدایی این دو، باید به تفاوت های بنیادین تاریخ اسلام و مسیحیت توجه کرد.

مسیحیت در آغاز، دینی بود که بیرون از ساختار قدرت سیاسی امپراتوری روم شکل گرفت. عیسی مسیح نه فرمانروای یک جامعه سیاسی بود، و نه در پی تشکیل حکومت. سخن مشهور او، "مال قیصر را به قیصر و مال خدا را به خدا بدهید"، به روشنی میان قلمرو قدرت سیاسی و قلمرو ایمان دینی تمایز می گذاشت. همین نگاه، در گذر زمان، به یکی از زمینه های فکری جدایی تدریجی نهاد دین از قدرت سیاسی در اروپا تبدیل شد. اما تاریخ اسلام از همان آغاز مسیر دیگری را پیمود. پیامبر اسلام در مدینه، افزون بر جایگاه دینی، رهبر سیاسی جامعه، فرمانده نظامی، قانون گذار، داور اختلافات و مسئول اداره امور مالی و اجتماعی نیز بود. به این ترتیب، دین و سیاست از همان ابتدای شکل گیری جامعه اسلامی درهم تنیده شدند. به همین دلیل، نمی توان اصلاح دینی در اسلام را صرفن با الگوی اصلاحات مذهبی در مسیحیت مقایسه کرد.

مسئله در جهان اسلام فقط اصلاح باور ها یا نقد نهاد روحانیت نیست، بلکه پیش از هر چیز، بازاندیشی در رابطه ای تاریخی و ریشه دار میان دین و قدرت سیاسی است. از همین جاست که باید با دعوت به بازگشت به دوران پیامبر و احیای الگوهای سیاسی و نظامی صدر اسلام با تامل و احتیاط برخورد کرد.

چنین دعوتی، حتا اگر با نیت اصلاح جامعه یا زنده کردن ارزش های دینی مطرح شود، ممکن است ناخواسته به گفتمانی نزدیک شود، که گروه های سلفی و جریان های افراطی چون طالب و داعش نیز از آن بهره می گیرند. وقتی از بازگشت به سیره پیامبر، احیای جهاد یا تکرار الگوی حکومت صدر اسلام سخن می گوییم، باید روشن کنیم که

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولـئ

دقیقن کدام بخش از آن تجربه تاریخی را می خواهیم بازخوانی کنیم و آن بخش چه نسبتی با نیاز ها و ارزش های جهان امروز دار؟ نمی توان ساختار های اجتماعی، سیاسی و حقوقی چهارده قرن پیش را بی هیچ بازنگری و ملاحظه ای به جامعه امروز منتقل کرد و انتظار داشت که حاصل آن با آزادی، برابری حقوقی و پذیرش تفاوت عقاید سازگار باشد. اصل مسئله این است که در جهان امروز، هیچ باور دینی، مذهبی یا ایدیولوژیکی نباید به ابزاری برای تحمیل اراده سیاسی بر دیگران تبدیل شود. دین می تواند در زندگی فردی و اجتماعی انسان ها حضور داشته باشد، الهام بخش اخلاق و معنویت باشد و حتا در شکل گیری دیدگاه های سیاسی شهروندان نقش ایفا کند. اما این حضور نباید به قدرتی تبدیل شود، که خود را بالاتر از اراده عمومی و حقوق برابر شهروندان بداند. در یک جامعه ای آزاد و متکثر، هیچ دین، مذهب یا ایدیولوژی ای نباید حق داشته باشد قوانین و شیوه زندگی مورد نظر خود را به دیگران تحمیل کند. بنابراین، جدایی دین از سیاست به معنای دشمنی با دین، انکار باور های مذهبی، یا حذف دین از زندگی اجتماعی نیست. مقصود، پایان دادن به انحصار قدرت سیاسی به نام دین و جلوگیری از تحمیل یک باور بر همه شهروندان است. ایمان زمانی ارزش واقعی دارد، که آزادانه انتخاب شود، نه اینکه با تکیه بر قانون، حکومت یا فشار اجتماعی بر انسان تحمیل شود. دین باید از سلطه قدرت سیاسی رها باشد و قدرت سیاسی نیز باید در برابر همه شهروندان، بدون توجه به دین و مذهب آنان، پاسخگو بماند. شاید بتوان تمام این بحث را در یک اصل ساده خلاصه کرد: ایمان باید آزاد باشد، اما هیچ کس نباید به نام ایمان بر دیگری فرمان براند. رهایی انسان زمانی معنا پیدا می کند، که باور دینی انتخابی آزادانه باشد و حق تعیین سرنوشت، مستقل از دین و مذهب، به خود انسان و جامعه شهروندان تعلق داشته باشد. این همان نقطه ای است که در آن می توان هم به آزادی ایمان احترام گذاشت، و هم از آزادی انسان در برابر هرگونه سلطه و اجبار دفاع کرد.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارئ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ